

Ob predstavitvi knjige JOSIP PLEMELJ IN KOMET – na rob
Bled, 20. 10. 2006 ob 19.30, Knjižnica Blaža Kumerdeja

Spoštovane prijateljice, spoštovani prijatelji lepe knjige in, vsaj rahlo upam, tudi znanosti

Takle dogodek, kot je danes tukaj in zdaj, no, saj ni nič posebnega bi kdo rekel, se v mojem življenju zgodi enkrat, v bistvu pa gre za pojav, kakor je bil profesor Plemelj enkratni pojav v slovenskem kulturnem in znanstvenem polju. Ne samo plemenitost, sposobnost, genijalnost, posebna prefriganost, tudi gorenjska trma ga je usmerjala in pripeljala do velikih znanstvenih uspehov, ki jih je dosegel.

Pred približno enim mesecem, natančneje 30. sept. t.l. sem bil na ekološki kmetiji Vočna, na Bregu, tu v bližini. Sprehajal sem se z našo psičko Noto. Bilo je krasno vreme. Nebo nad mano se je bočilo globoko in široko. In nehote so me misli napeljale k Plemlju.

Zagotovo se je mladi Plemelj tu sprehajal ali pohajkoval zvečer ali ponoči, gledal v jasno nebo in videl lepe zvezde, občudoval ozvezdja in vzljubil zvezdnato nebo tako močno, da se je njegovo srce začelo zanimati za zvezde – za astronomijo. Tako se mi zdi.

Plemelj je imel izredno dober vid. Venero je znal poiskati tudi podnevi. Torej je moral za to poznati poseben postopek.

In tako je na dunajski univerzi želel študirati astronomijo. A je po nasvetu svojega profesorja in poznejšega mentora to namero opustil. Doštudiral je matematiko in v sklopu matematičnega študija absolviral astronomske vsebine, med njimi sferno astronomijo in nebesno mehaniko, za katero se je zanimal in jo v precejšnji meri obvladal že kot gimnazijec v Ljubljani.

Pred dvema letoma sem imel na občnem zboru Društva matematikov, fizikov in astronomov Slovenije v Cerknem kratko predavanje o slovenskih astronomih. Plemlja nisem omenil. Po predavanju stopi k meni prof. Anton Suhadolec in me pobara:

»Marijan, a pa ti veš, da se je tudi Plemelj ukvarjal z astronomijo.«

»Vem«, sem dejal, »saj nam je to večkrat povedal pri predavanjih, predvsem pa pri vsebini Diferencialne in integralne enačbe.«

»Pa veš, da je znal na pamet množiti štirištevilično število s štirišteviličnim številom.«

»Tudi to vem«, sem bil hiter.

»Pa veš, da je na univerzi, na Fakulteti za matematikoin fiziko, v Matematični knjižnici, tam v arhivu, Plemljeva zapuščina papirjev in zvezkov, kjer so tudi neki astronomski zapiski.«

»Tega pa ne vem.«

In potem, čez pol leta, sem šel tja, prosil za pregled teh zapiskov in, lahko tako rečem, v trenutku odkril poleg vse druge papirnate solate oziroma matematičnega in astronomskega materiala tudi lično urejene zapiske, torej račune o KOMETU iz leta 1847. Podrobnosti izpustim. Bil sem vzhičen.

Zdaj je to opisano v pričujoči knjižici in še več. Knjiga je bolj drobna, a je bogata z vsebino. S kolegom Južničem sva torej iz nekaj drobtinic uspela narediti kar lep dokument, predvsem pa nov spomin na prof. Plemlja. Pri tem utegne biti zanimivo to, da je knjiga nastala na Internetu, kajti Južnič je bil takrat (pozimi 2005/06) v Ameriki, jaz pa v naši hišici na Javorniku pod Joštom nad Kranjem. Z medsebojnim dopisovanjem po Internetu je knjižica nastala v dveh tednih, potem pa se zavleklo zaradi pregleda recenzentov in tudi drugih zemeljskih zadev, med katerimi je na prvem mestu dolga in neprijetna zima, ki mi je pod Joštom kazala grde in zlobne zobe, zaradi česar dalj časa nisem bil mobilan.

Aha, kometi. Ta drobcena, za nas povsem nenevarna vesoljska telesa, majhna kot bolha v primerjavi z velikim bikom, z včasih dolgimi repi kot razdalja med Soncem in Zemljo, vendar skoraj vesoljski nič, ja, prav kometi so Slovence zanimali že od nekdaj . O

enem iz leta 1531 piše že Štajerec na Dunaju, astronom Andrej Perlah. Tudi fizik in deželni zdravnik Jakob Strauss, rojen Ljubljčan, je opazoval komet iz leta 1577 in ga opisal v knjižici, ki je izšla v Ljubljani. Nato so opazovali komete še Hallerstein, Tirnberger in drugi naši zvezdokuki. S kometom iz leta 1847 se je teoretično ukvarjal, vendar ga ni opazoval, tudi Plemelj. Enega sem leta 1970 slikal tudi sam. Najbolj pridno in sistematično pa jih danes opazuje Herman Mikuž, in sicer iz astronomskih observatorijev v Črnem vrhu in Ljubljani.

Kaj so kometi natančneje? Tudi to najdete v knjižici. Seveda pa te zgodbe danes ne bom pripovedoval, saj lahko knjižico kupite ali si jo sposodite v knjižnici in vse to počasi in mirno preberete. Ja, tako je to.

Hvala, ker ste me tako potrpežljivo poslušali.

Marijan Prosen – Majo

Sledila je živahna razprava, zanimivo in nevsiljivo medsebojno pogovarjanje. O Plemlju sem zvedel nove reči. Bogatejši sem.

Zame je bil to lep večer. Ne bom ga pozabil. Prav zares.

Napisano posebej za Knjižnico Blaža Kumerdeja Bled – v spomin.

Zapis lahko posredujete gospodu županu Občine Bled, ki je bil pri predstavitvi prisoten. Ta njegova poteza mi je zelo všeč.

Javornik, 21.10.2006 ob 23. uri

Levo je prof. Prosen, v sredi "ta bronast" Plemelj, desno pa dr. Južnič